

Література

1. Програма партії «Блок Петра Порошенка «Солідарність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://solydarnist.org/wp-content/uploads/2015/12/programa_solidarnist.pdf

Коппель О.А.

*доктор історичних наук,
професор кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики
Інститут міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

Пархомчук А.Д.

*студентка IV курсу відділення міжнародної інформатики
Інститут міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

ЦИВІЛІЗАЦІЙНА ПАРАДИГМА ФОРМУВАННЯ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНИ

Формування і розвиток політологічних ідей в Україні тісно пов'язані з визначенням цілей української держави, її місця в світовому цивілізаційному просторі. Дослідження формування зовнішньополітичної ідентичності України актуалізується завдяки двох аспектів: внутрішньому – Україна почала проводити власну зовнішню політику і зовнішньому – змінам у ситуації на міжнародній арені. В умовах зовнішньої агресії проти України дискусії щодо природи зовнішньополітичної ідентичності виходять далеко за межі теоретичних розробок. Вони обумовлені необхідністю збереження незалежної української держави, розв'язання конкретних завдань як її зовнішньої, так і внутрішньої політики.

Дослідження формування зовнішньополітичної ідентичності України визначається його актуальністю та недостатньою розробленістю, незважаючи на наявність потужної наукової школи дослідження суміжних проблем, якими плідно займаються українські науковці [1]. Віддаючи належне теоретичній і практичній значущості попереднього наукового доробку в сфері вивчення феномену зовнішньополітичної ідентичності України, слід зазначити, що цивілізаційний дискурс даного явища не одержав повномасштабного осмислення в науці про міжнародні відносини. Тому його актуальність визначається необхідністю комплексного аналізу феномену зовнішньополітичної ідентичності України, його цивілізаційного виміру, основних чинників та механізмів її формування, а також можливістю подальшої екстраполяції наявних

теоретичних результатів дослідження на практичний процес конструювання зовнішньополітичної ідентичності України.

Набуття зовнішньополітичної ідентичності дає можливість визначити конкретні інтереси держави і стратегію її поведінки. Погоджуючись, що вибір тієї чи іншої стратегії міжнародної поведінки обумовлюється інтересами міжнародного актора та матеріальними чинниками, слід враховувати, яким чином цивілізаційна ідентичність міжнародного актора визначає його інтерпретацію власних інтересів, поведінку, а також очікування відносно поведінки інших учасників міжнародної взаємодії.

Україна, як і решта країн пострадянського простору, успадкувала від СРСР слабку ідентичність: державні інститути в цих країнах не були сформовані з метою здійснення функцій суверенних держав і не мали відповідного потенціалу, необхідного для управління незалежною державою. Це обумовило зовнішньополітичну слабкість і вразливість до зовнішніх впливів через слабку міжнародну суб'єктність.

Визначення чинників формування зовнішньополітичної ідентичності України передбачає з'ясування взаємозв'язку і взаємовпливу чинників внутрішнього та зовнішнього характеру. До них відносимо як історичні, так і геополітичні чинники, цивілізаційну ідентифікацію України.

Важливим елементом розробки зовнішньополітичної стратегії України є моделювання її місця та ролі в цивілізаційному просторі ХХІ століття. У Східній Європі завжди взаємодіяли народи, які належали до різних цивілізацій. Як державне утворення Україна в основі своїй теж ніколи не була соціокультурно ідентичною і завжди відзначалась мозаїчністю з точки зору цивілізаційних характеристик.

Історична доля вплинула на політичну культуру населення конкретних регіонів. Адже ще однією проблемою було те, що територія нинішньої України до ХХ століття ніколи не була об'єднана в межах однієї держави і включала регіони з різною історичною долею та етнічним обличчям, які входили до складу різних держав, відрізнялися за приналежністю до історичного ядра формування українців або часом заселення регіону українцями і відповідно наявністю в регіоні етнічних меншин. Важливим критерієм є і тривалість належності тієї чи іншої частини території України до тієї чи іншої держави західного або східного типу розвитку.

Отже, невизначеність цивілізаційної ідентифікації України пояснюється цілою низкою чинників. До найголовніших з них відносимо наявність довгих періодів в історії України, коли вона не мала власної державності, належність окремих частин її території до різних геополітичних, гео економічних та геокультурних просторів, зокрема середземноморського, західноєвропейського та євразійського. За своїми геополітичними складовими (площею, населенням, природними ресурсами) Україна є помітним державним утворенням у світовому і європейському розкладі сил. Україна є європейською державою, що

зумовлене не тільки її географічним становищем, але й історичним минулим, належністю до культурних традицій західної цивілізації, демографічним складом населення. В той же час Україна є результатом складної взаємодії різнорідних цивілізаційних пластів. Домінуючу роль в міжцивілізаційних взаємодіях грали як західна, так і російська цивілізація. Саме вони стали визначальними факторами становлення української культурно-історичної спільноти. Релігійно-цивілізаційний фундамент складається з декількох якісно різнорідних частин, жодна з них не отримала вирішальної переваги і не визначала повною мірою характер цивілізаційної системи. Внаслідок цього цивілізаційна конструкція є нестійкою, відображає взаємодію різних культурно-історичних типів. Україну можна назвати моделлю співіснування різних етнічних груп і цивілізацій.

На рівні національному проблематика ідентичності є особливо актуальною для країн, у яких, в силу цілої низки історичних обставин, виникли поліетнічні і поліконфесійні спільноти. Українці складають понад 77% всього населення і в цьому аспекті нашу країну можна вважати майже гомогенною. Але 22% населення є представниками інших національностей: росіяни – близько 17,3%, білоруси, молдовани, кримські татари, болгари. Проблема в іншому – в конфлікті ідентичностей самих українців. За даними соціологічних опитувань, напередодні революції гідності до 30% етнічних українців не могли себе ідентифікувати ні з українським соціумом, ні з українською державою [2, с. 6]. Ментальність цього сегменту цілком вкладалась в поняття «радянський народ» і включала до себе комуністичну ідеологію з її антизахідними постулатами, спиралась на російську культурно-історичну базу. Вони прагнули до повернення в ту державу, яка вже перестала існувати.

Важливою проблемою є обґрунтування взаємозв'язку між цивілізаційною ідентичністю України на окремих етапах її становлення та процесами практичної реалізації зовнішньої політики України, зокрема, її взаємодії із РФ, ЄС і США.

Росія залучає широкий набір важелів впливу на Україну, включаючи військовий, тоді як ЄС спирається на привабливість власної моделі розвитку, норм і цінностей. Враховуючи характер впливу з боку Росії, тільки ідея інтеграції до ЄС може забезпечити альтернативу радянській моделі політичного устрою та політиці РФ. Таким чином, європейські прагнення України формують основу її зовнішньополітичної ідентичності. Відносини з Європейським Союзом мають провідне значення для наповнення зовнішньополітичної ідентичності України.

Зростає роль відносин з США у процесі формування зовнішньополітичної ідентичності України. США виконує функцію противаги Росії, а сприйняття НАТО поєднує в собі елементи відносин зі США та ЄС.

Підтримка дистанції у відносинах з Росією лежить в основі зовнішньополітичної ідентичності України та обумовлює процес її подальшого

формування. Саме цей аспект українсько-російських відносин має становити базову складову зовнішньополітичної ідентичності України.

Виходячи з цього, особливого значення набуває визначення особливостей і чинників формування зовнішньополітичної ідентичності України та з'ясування її взаємозв'язку з практичною реалізацією зовнішньополітичного курсу держави, зокрема в забезпеченні безпеки в інформаційній сфері.

Інформаційний простір виступає в якості способу ідентифікації суспільства і держави як проблемної зони, у якій взаємодіють їхні інтереси. Найважливішими напрямками забезпечення інформаційної безпеки України є розробка адекватної державної політики у сфері удосконалення інформаційного забезпечення зовнішньополітичного курсу країни. Особливого значення набуває захист національного інформаційного простору, оскільки національний інформаційний простір є важливою ознакою зовнішньополітичної ідентичності держави.

Література

1. Виговська О.С. Зовнішньополітичні аспекти національної безпеки України в інформаційній сфері // Виговська О.С.// Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук. – Київ, 2013. – 18 с.
2. Добржанська О.Л. Політична ідентичність українського суспільства в умовах європейської інтеграції // Добржанська О.Л. // Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук. – Київ, 2008. – 20 с.
3. Козловець М. А. Національна ідентичність в Україні в умовах глобалізації: Монографія / М. А. Козловець, Н. М. Ковтун. – К.: ПАРАПАН, 2010. – 348 с.
4. Майборода О.М. Етнічність у міжнародній системі/ О.М. Майборода. – К.ІПіЕНД ім. І.Ф.Кураса НАН України, 2015. – 408 с.
5. Нагорна Л. Національна ідентичність в Україні / Л. Нагорна. – К.: ІПіЕНД, 2002. – 272 с.
6. Проблеми національно-культурної самоідентифікації українців на півдні та сході України в контексті етнополітики Європейського Союзу. Матеріали наукової конференції 6 червня 2007 р. – Одеса, 2007. – 89 с.